

УДК 122

І. В. Парамбуль
аспірант кафедри теорії та історії культури
Львівського національного університету імені Івана Франка

СВОБОДА ЯК ОСНОВА БУТТЯ ЛЮДИНИ У ЛІТЕРАТУРНИХ ТВОРАХ ВАЛЕР'ЯНА ПІДМОГИЛЬНОГО

Ми живемо в час, коли кожне прогресивне суспільство прагне до безперервного утвердження демократичних цінностей, поваги до кожної окремої особистості, її вибору та загалом прийняття інакшості як такої. Для західного світу однією з найважливіших цінностей є свобода людини, свобода її самовираження. Отже, аналіз питань свободи та вибору людини є завжди доречним і актуальним, адже свобода не є чимось сталим, однак тим, що потребує постійної боротьби та утвердження.

На нашу думку, однією з головних тем творчості Підмогильного є свобода людини, її вільний вибір, прояв її унікальності і суб'єктивності у цьому виборі. Дослідивши цю тему, ми хоча б частково зможемо визначити, ким є людина у творчості Підмогильного, якою він її бачить і якими особливостями її наділяє. Таким чином, ми виокремимо філософсько-антропологічну проблематику у його творах. Попри те, що слова «свобода» та «вибір» не є чимось звичним у лексиці героїв Підмогильного, їх спосіб життя, мислення, різноманітність істин, що вони презентують, можуть означати саме те, що свобода для Підмогильного і є основою життя людини.

Твори В. Підмогильного неодноразово були предметом аналізу українських дослідників, однак завжди є місце для нових інтерпретацій літературної спадщини В. Підмогильного, особливо її філософської складової частини, яка залишається мало дослідженою. Творчість В. Підмогильного була предметом уваги таких науковців: В. Мельник, С. Луцій, В. Шевчук, Ю. Шерех, Є. Лепьохін, М. Тарнавський, Ю. Бойко, О. Галета тощо.

Мета статті – дослідити проблему свободи людини у творчості В. Підмогильного крізь призму атеїстичного екзистенціалізму Ж.-П. Сартра.

Творчість французького екзистенціаліста Ж.-П. Сартра особливо сильно пронизана рефлексіями на тему свободи. Посилаючись на його твердження та ідеї, ми спробуємо зрозуміти підходи до цих питань у творчості Підмогильного: в якій формі він їх осмислював і чим саме філософія у літературі українського письменника близька до екзистенціалізму Сартра.

Ж.-П. Сартр у творі «Екзистенціалізм – це гуманізм» викладає основні положення цього філософського напрямку. Екзистенціалізм він ділить на релігійний і атеїстичний. До релігійного, на його думку, належать Карл Ясперс і Габріель Марсель. Атеїстичний екзистенціалізм, на його думку, репрезентували Мартін Гайдеггер і французькі екзистенціалісти, включно із собою. Відповідно, він відкидає існування Бога. Заперечення існування вищої сили у цьому випадку означає також відмову від будь-яких моральних норм, будь-якого детермінізму, сталого уявлення про добро і зло, правильні і неправильні вчинки. Вислів Достоєвського «Якщо Бога нема, то все дозволено» Сартр проголошує вихідним пунктом філософії екзистенціалізму [9].

Людина в екзистенціалізмі – не творіння Бога із вродженими якостями та сутністю. Екзистенціалізм проголошує, що існування передує сутності людини: «Буття переходить у сутність. Це можна виразити так: «Буття передбачає сутність». І хоча сутність виявляється стосовно буття як опосередковане, проте сутність є справжнім началом» [8, с. 52]. Себе, власну сутність людина визначає через сукупність своїх вчинків та вибору. Людина не отримує сутність при народженні від творця чи якоїсь вищої сили. Якщо матеріальні предмети володіють сутністю від самого початку, адже людина вкладає певну ідею та смисл у своє творіння і наділяє властивостями предмет, який виробляє, то сама людина цього позбавлена, адже не створена ніким. «Таким

чином, немає ніякої природи людини, як немає і бога, який би її задумав. Людина просто існує, і вона не тільки така, якою себе уявляє, але така, якою вона хоче стати. І оскільки вона себе являє після того, як починає існувати, і після цього пориву до існування, то вона є лише тією, яку сама із себе робить» [9].

Ж.-П. Сартр у своїх творах «Буття та ніщо» та «Екзистенціалізм – це гуманізм» проголошує і те, що людина вільна, що людина – це свобода. З огляду на те, що екзистенціалісти відкидають ідею Бога, єдиною основою людського існування стає свобода. Вона може проявлятися по-різному, в різний спосіб, тут немає жодних моральних настанов. Людина – це проєкт самої себе, це сукупність вчинків і має значення лише те, наскільки вона здатна була себе реалізувати. Її реалізованість залежить лише від неї і їй не може бути жодного виправдання. Людина може стати боягузом або ж сміливою людиною, вибрати полігамію чи моногамію, втілювати найгірші або ж найкращі особистісні якості, (хоча, посилаючись на екзистенціалізм, ми не можемо говорити про те, які якості можна вважати позитивними чи негативними) вступити в будь-яку політичну партію або християнську організацію, навіть виявити себе в абсолютно негативний спосіб (у традиційному розумінні цього поняття). Людина цілком відповідальна за свій проєкт. Що стосується сартрівського розуміння свободи, то всі ці дії насправді є однаковими. Жодна з дій не є кращою за інші, адже детермінізм відсутній і ми не можемо судити, яка з них правильна: «Ми можемо вибрати себе як утікачів, невловних, хистких тощо; ми навіть можемо вибрати не вибрати себе; в усіх цих різних випадках цілі поставлено понад фактичною ситуацією і відповідальність за цілі припадає на нас. Хоч яким може бути наше буття, воно є нашим вибором, тільки від нас залежить, вибрати себе як «величного» і «шляхетного» чи як «нищого» і «приниженого» [8, с. 647]. Кожною дією в житті ми вибираємо себе і творимо себе. Ж.-П. Сартр у праці «Буття і ніщо» уявляє й аналізує ситуацію, в якій він під час довгого походу разом зі своїми друзями, піддавшись втомі, зупиняється. Філософ намагається проаналізувати, чи міг би він учинити інакше і чи був у нього у даній ситуації вибір; чи його дія стала наслідком впливу об'єктивних факторів, як-от фізична втома чи, все ж таки, з огляду на те, що людина вільна, його вчинок міг би бути іншим. Автор вказує на те, що кожен із його супутників має приблизно такий самий фізичний стан, а, отже, вони можуть бути втомленими так само, як і він, однак чинять інакше. Упродовж подальшого розгляду Сартр виявляє те, що мають значення не так зовнішні причини, а власне сприйняття втоми, сонця, спеки. Тоді, коли він може страждати своєю втомою, його супутник насолоджується нею. У цьому разі більшою мірою мають значення відносини людини з власним тілом і світом навколо. Його теперішній вибір зупинитися став наслідком попереднього творення себе і вибору свого первісного проєкту. Зрештою, він вказує на те, що, звісно, людина завжди може вчинити інакше, але наш теперішній вибір завжди пов'язаний із тим, якими саме ми себе вибирали раніше. Вчинити по-іншому людина може тільки через зміну самої себе і попереднього вибору, зміну свого первісного проєкту: «Я можу відмовитися зупинитися тільки внаслідок радикальної зміни мого буття-у-світі, тобто внаслідок раптової метаморфози мого початкового проєкту, тобто через інший вибір себе самого і моїх цілей. Ця зміна, крім того, завжди можлива» [8, с. 637]. Вибравши одного разу себе, людина може постійно змінювати свій проєкт або ж слідувати цьому проєктові. Первісний вибір не є остаточним. Він, як вказує Ж.-П. Сартр, є також абсурд-

ним внаслідок того, що не ґрунтується ні на чому і може постійно змінюватися. Вибір не є чимось сталим чи таким, що не піддається руйнуванню: «Такий вибір, що зроблений без точки опори і сам собі диктує причини, може видатись абсурдним і фактично він і є абсурдним» [8, с. 656]. Відсутність цієї сталості, можливості зробити один єдиний правильний вибір і робить його абсурдним. Людина також завжди приречена вибирати, тобто вибір є чимось безкінечним і повторюваним, необхідність вибирати – єдине, у що ув'язнена людина.

Звертаючись до творчості В. Підмогильного, насамперед, необхідно виявити, яке ставлення до Бога відображено в його творах і наскільки атеїзм Сартра близький Підмогильному. Зазначимо, що ставлення до Бога українського письменника неоднозначне. Він не вказує на те, що «Бог є» або «Бога немає». Наведемо кілька висловів із його малої прози. Він завершує оповідання «В епідемічному бараці» так: «Раптом із села залунали великодні дзвони. Але воскреслий Бог не прийшов у барак, і сестра Ганнуса стояла перед ним, як самотній дозорець на варті страждання» [1, с. 113]. У повісті «Остап Шаптала» знаходимо схожі слова, коли головний герой відвідував свою сестру, якій судилося померти: «Тут непомітним був Бог, що воскрес» [6, с. 254]. В оповіданні «Гайдамака» описано те, як головний герой Олесь звертається до Бога: «Бог, до котрого звертався він із гарячими моліннями, не допомагав йому й тільки мовчки дивився з величного темного образу» [2, с. 43]. «Молився він довго й часто, але Бог не міг або не хотів йому допомогти» [2, с. 45]. Всі ці висловлювання можна трактувати двояко. З одного боку, у цих реченнях відлунюється твердження Ніцше про смерть Бога, яке аж ніяк не означає атеїзму, а, швидше, є прагненням до переосмислення релігійної віри. З другого боку, видимим є певне розчарування у Богові, і через те автор відкидає його як активну силу, здатну допомогти людині. Відкидання В. Підмогильного Бога не тотожне твердженню, що Його немає, однак означає констатацію його безсилля, нездатності допомогти людині, яка залишається на самоті із собою та світом. На людину, в такому разі, падає весь тягар її існування. Тим самим В. Підмогильний як і Ж.-П. Сартр покладає всю вину і відповідальність за своє життя і за свої вчинки на людину, яка приречена на свободу. Тобто, відкидаючи божественне у творах Підмогильного або ж сприймаючи його як пасивну силу, є сенс говорити про те, що людина в його творах також не наділена вродженою сутністю і володіє цілковитою свободою.

Твір, в якому головною темою є ставлення людини до віри, поняття гріха, Бога, – оповідання «Добрий Бог» В. Підмогильного. Головний герой Віктор вважає себе християнином, молиться і вірить у всепрощаючого Бога. Всупереч своєму світогляду він вступає в інтимні стосунки зі своєю нареченою Кусею, хоча й розуміє гріховність цього і картає себе за це. Наступним кроком для нього стають молитви і постійне переконання себе самого в тому, що Бог добрий і Він простить. Згодом після цього він чує від своєї коханої новину про вагітність. Віктор підштовхує її до аборту знову ж таки з переконанням, що Бог простить, і навіть молиться за успішну операцію. Наступною подією була його зрада Кусі з іншою дівчиною. Кожен із його гріховних вчинків він виправдовував і намагався зняти із себе відповідальність, наголошуючи на обставинах, які його підштовхували до цих діянь, намагаючись заперечити ту відповідальність, яку він несе за цей вибір. Розв'язкою стає його клятва перед Богом, що він покінчить із життям. Це сталося після того, як він дізнався про зраду коханої дівчини. Він порушує клятву через бажання жити, і знову ж таки робить це з переконанням, що Бог добрий і все пробачить [3]. Оповідь часом пронизана абсурдом. Герой, якому притаманна наївна віра і переконаність у відданості християнству, попри все, не може протистояти власному «я». Він намагається відмовитися від власної свободи шляхом виправдання, та з позицій екзистенціалізму людині не може бути виправдання. Ж.-П. Сартр писав про те, що людину, яка відмовляється від власної свободи, посилаючись на детермінізм, він

вважає боягузливою [9]. Належність людини до певної релігії чи конфесії не завжди може допомогти зробити вибір, який буде однозначно «правильним». Навіть якщо людина опирається на певну ідеологію чи релігію, якщо вона слідує чимось порадам чи «знакам долі», то це лише її вибір, адже вона сама вибирає, в кого попросити поради, як зрозуміти той чи інший знак, яким цінностям загалом слідувати. Людина несе абсолютну відповідальність [9]. Ніщо не обходиться без її власної суб'єктивності: «Я не в змозі чи не маю можливості звернутися до жодної цінності, зігнорувавши той факт, що це якраз і є моє я підтримує буття цінностей: ніщо не може мене захистити від самого себе, відрізаний від світу і моєї сутності тим ніщо, чим я є, мушу реалізувати сенс буття та моєї сутності: я тут вирішую сам – без виправдання і без вибачення» [8, с. 87].

Твори «Добрий Бог» та «Гайдамака» були написані у 1918 р., «Остап Шаптала» – у 1921, тобто на початку творчого шляху В. Підмогильного. У цих текстах письменник згадує про Бога, а вже згодом Він цілковито перестає бути об'єктом осмислення Підмогильного. Якщо в ранній прозі герої В. Підмогильного ще звертаються до Бога за допомогою, згодом персонажі письменника вже навіть не намагаються знайти опору у вищій силі. Людина постає як цілком самотня істота, якій більше немає на кого сподіватися.

Повертаючись до тези екзистенціалізму «Людина – це свобода», варто загадати і про те, що тих самих принципів у своїй творчості дотримується В. Підмогильний, і не лише через відкидання значення вищої сили. Про присутність «вседозволеності» на сторінках його творів можна стверджувати через те, як сам В. Підмогильний ставиться до власних персонажів. Він відмовляється судити їх і намагається показати в цілісності буття людини, всі її світлі і темні сторони, тим самим відображаючи суперечливу сутність будь-якої особистості. В. Підмогильний висловлює часом кардинально протилежні позиції щодо вічних проблем, які тривожать людину, не роблячи підсумку щодо того, яка з цих позицій є істинною. Можна стверджувати, що основою буття персонажів В. Підмогильного також є свобода і неважливо, як саме вона проявляється. Хоч автор і не осмислює ці питання на теоретичному рівні і не пише про відсутність апіорних моральних цінностей, однак сама відсутність догматизму і абсолютизації певної моделі існування та висновків автора щодо правильності чи неправильності будь-якої поведінки, свідчить про це. Наприклад, в романі «Невеличка драма» головні персонажі Марта Виsockька та Юрій Славенко втілюють протилежні світогляди і кардинально різні способи життя. Марта втілює в собі сліпе слідування чуттєвим поривам та романтичним переживанням. Ця дівчина мріє про справжнє кохання, а все її життя підпорядковане пошуку високих почуттів. Юрій – раціоналіст, заглиблений лише у науку. Для нього будь-які людські переживання, як-от приязнь, любов чи дружба, не мають жодного значення. Славенко може вразити читача своєю бездушністю, але навіть у цьому разі автор не описує його як негативного персонажа, адже Юрій є собою, раціоналізм став його сутністю, проявом свободи. В. Підмогильний не стає на бік жодної зі сторін. Він показує нам дві протилежні світоглядні позиції і не дає відповідь на те, яка саме установка може привести людину до щастя, яка з них істинна і правильна. Таким чином, можна стверджувати, що для В. Підмогильного так само, як для Ж.-П. Сартра, найважливішою є суб'єктивність людини, її самотність, її особистий проект, незалежно від того, як він проявляється.

У цьому ж романі Підмогильний описує різне бачення того, що таке справді кохання. Він знову дає людині вибір і не намагається нав'язати якусь із позицій. Письменник дає змогу обрати, якому з тверджень слідувати і якому переконанню бути вірним у своєму житті, сприймати любов як цінність чи не вірити в неї взагалі. Зокрема, він висловлює думку про те, що любов – це просто красиво оформлене втілення людиною тваринних інстинктів: «Продовжувати свій рід – що може бути тривіальнішим? Що може бути нуднішим, як у загалі інших тварин виконувати цю примітивну

й неминучу функцію? Але людині випало знайти тут прекрасну здовжену тропу, замінити просту лінію на чарівний і витончений вигзаг. Та коли людськість жадобою живлення створила чудові візерунки міст, коли під бичем голоду здобула повітря, заглибилась у безконечність світів, оповила природу машинними помацками, то що дивного в тому, що й другий голод свій вона зуміла майстерно оформити?» [5, с. 118–119]. Майже одразу після цих слів автор викладає зовсім інше бачення, в якому кохання описане як щось таємниче і непізнаване і саме тому по-справжньому цінне: «На широкій поверхні життя кохання непомітне й нікому, крім закоханих, нецікаве. <...> Бо істота кохання – в його інтимності, замкненості його радісного пориву, тьмянній окремішності його, сміливому поділі світу на двох і решту. Найпоширеніше з людських почуттів, воно про кожного зберігає свою химерну таємницю, і кожному дає щасливе право розгортати себе спочатку, як ніби для нього тільки й постало воно вперше на землі» [5, с. 119]. Висловивши такі несхожі позиції, письменник не робить висновку щодо того, який із цих поглядів є правильним і залишає відкритим питання про те, що ж таке насправді кохання, адже, не роблячи жодних висновків, він тим самим підштовхує читача до самостійного пошуку відповіді і прояву власної свободи у творенні свого визначення любові.

У творах Підмогильного ми спостерігаємо, як його герої часом дуже різко змінюють власні орієнтири, змінюючись як особистості. Звісно, зміна і розвиток – це те, що певною мірою притаманне кожній людині, однак приклади деяких героїв В. Підмогильного доводять, наскільки вони здатні виражати власну свободу, змінюючись сутнісно, а, отже, творячи свою сутність через послідовність дій, які до цього ніколи б не вчинили (інколи стаючи кращими, а інколи й гіршими, що насправді, якщо слідувати поглядам Ж.-П. Сартра, нічого не змінює). Різка зміна, яка присутня у творах В. Підмогильного, чітко співвідноситься з поглядами французького філософа, який наділяє людину здатністю змінитися. Звісно, кардинальна зміна передбачає зміну первісного проекту, про що вже йшлося раніше. Ось що писав Сартр, у відповідь на критику його книги «Дороги свободи» щодо нікчемності його героїв: «Екзистенціаліст каже: боягуз робить із себе боягуза і герой робить себе героєм. Для боягуза завжди є можливість більше не бути боягузом, а для героя – перестати бути героєм. Але враховується лише цілковита рішучість, а не окремі випадки або окремі дії – вони захоплюють нас повністю» [9].

Андрій Городовський із «Повісті без назви» буде власні плани щодо майбутнього, плану поїздки, веде такий спосіб життя, в якому немає місця ніжним почуттям до жінки, а є лише тілесні бажання. В один момент цей герой кардинально змінює своє життя, відмовляється від поїздки, мріє про кохання, його світоглядні орієнтири стають іншими. Можна прослідкувати те, як він змінюється. У молодості він пережив випадок, коли у нього виникли ніжні почуття до жінки, яку він зустрів, їдучи в Москву, однак надалі він вибирає себе як циніка у стосунках із жінками. Крім того, Городовський наполегливо працює для того, щоб потім мати час на написання книги, та згодом все його життя змінює жінка, яку він випадково зустрічає на трамвайній зупинці. У цьому випадку він робить не просто інший вибір, але вибирає зовсім іншу стратегію існування, утворює протилежні цінності. Адже, роблячи вибір, людина утворює цінність свого вибору, про що писав Сартр. Людина створює образ людства і відповідає за свій вибір перед всіма людьми. Отже, Андрій Городовський зробив інший вибір, вибрав себе, творячи зовсім інше «я». Спочатку він був романтиком, потім прагматиком, згодом знову романтиком. Усі ці зміни не виглядають чимось неприродним, він володіє свободою і кілька разів змінює свій проект. Так, Марта Висоцька з роману «Невеличка драма» також змінює своє ставлення до любові. Спочатку вона хотіла, щоб її любов до чоловіка не була втілена в реальності, а тому, на її думку, залишилася б у вічності. Згодом вона бажає змінити історію і мати

справжні стосунки з коханим чоловіком, бути з ним доти, доки любов не згасне. Отже, Підмогильний показує героїв, які не приречені на певний спосіб життя чи слідування певному світогляду, а приречені лише на свободу постійно робити новий вибір.

Підсумовуючи, варто зазначити те, що Бог у творчості В. Підмогильного не зображується як сила, яка може допомогти людині, визначити її подальший шлях, стати рушієм в її житті. Підмогильний не висловлює чітких атеїстичних тверджень, але, так само як і Ж.-П. Сартр, усю відповідальність покладає на людину і зображає її як таку, яка сама себе творить, яка здатна або змінити своє життя, або ж чітко слідувати первісному проекту. Людина у творчості В. Підмогильного вільна і не піддається осуду, адже кожен її вибір заслуговує на те, щоб його поважали і сприймали як прояв свободи цієї людини.

Загальний аналіз питання свободи та відповідальності в осмисленні Ж.-П. Сартра та В. Підмогильного дасть змогу дослідити ці проблеми в руслі дослідження естетичних позицій вище згаданих письменників, зокрема, проблеми свободи творчості, ангажованості мистецтва та відповідальності письменника за кожне виголошене слово.

Література

1. Підмогильний В. В епідемічному бараці. В. Підмогильний. Оповідання. Повість. Романи / Вступ ст., упоряд. і приміт. В. Мельник. К.: Наукова думка, 1991. С. 93–113.
2. Підмогильний В. Гайдамака. В. Підмогильний. Оповідання. Повість. Романи / Вступ ст., упоряд. і приміт. В. Мельник. К.: Наукова думка, 1991. С. 42–57.
3. Підмогильний В. Добрий Бог. В. Підмогильний. Оповідання. Повість. Романи / Вступ ст., упоряд. і приміт. В. Мельник. К.: Наукова думка, 1991. С. 28–42.
4. Підмогильний В. Місто. В. Підмогильний. Оповідання. Повість. Романи / Вступ ст., упоряд. і приміт. В. Мельник. К.: Наукова думка, 1991. С. 308–538.
5. Підмогильний В. Невеличка драма: роман на одну частину. К.: Знання, 2014. 294 с.
6. Підмогильний В. Остап Шаптала. Досвід кохання і критика чистого розуму: Валер'яна Підмогильний: тексти та конфлікт інтерпретацій / Упоряд. О. Галета. К.: Факт, 2003. С. 245–312.
7. Підмогильний В. Повість без назви. В. Підмогильний. Оповідання. Повість. Романи / Вступ ст., упоряд. і приміт. В. Мельник. К.: Наукова думка, 1991. С. 241–305.
8. Сартр Ж.-П. Буття і ніщо: Нарис феноменологічної онтології / Ж.-П. Сартр / Пер. з фр. В. Лях, П. Таращук. К.: Видавництво Соломії Павличко «Основи», 2001. 854 с.
9. Сартр Ж.-П. Екзистенціалізм – это гуманізм. URL: https://scepisis.net/library/id_545.html/.

Анотація

Парамбуль І. В. Свобода як основа буття людини у літературних творах Валер'яна Підмогильного. – Стаття.

У статті розглядаються питання свободи та існування людини у творах Ж.-П. Сартра і В. Підмогильного. Слідуючи позиціям французького філософа, буття людини передусім сутності – отже, кожна людина вільна, а її життя підпорядковане не якійсь вищій силі чи фатуму, а лише самій людині. Кожен творить себе і власний проект. Відповідно, людина приречена на свободу і на муки вибору, адже не має жодної опори у вигляді тих чи інших моральних цінностей. Досліджено, що людина зображена як цілком вільна істота у творчості Валер'яна Підмогильного, бо її життя, за словами автора, не підпорядковується Богові і кожен із нас на самоті змушений нести тягар власного існування. У текстах також висвітлені протилежні думки щодо вічних питань, які тривожать людину. Розгляд письменником різних позицій без осуду чи моралізаторства свідчить про те, що людина у творчості Підмогильного не слідує певним визначеним моральним нормам, а будь-який її вибір є не добрим чи поганим, а лише творенням власного проекту.

Ключові слова: буття, сутність, свобода, відповідальність, вибір, Бог.

Аннотация

Парамбуль И. В. Свобода как основа бытия человека в литературных произведениях Валерьяна Пидмогильного. – Статья.

В статье рассматриваются вопросы свободы и существования человека в произведениях Ж.-П. Сартра и В. Пидмогильного. Следуя позициям французского философа, бытие человека предшествует сущности, а это значит, что каждый человек свободен, а его жизнь подчинена не какой-то высшей силе или судьбе, а только самому человеку. Каждый творит себя и собственный проект. Соответственно, человек обречен на свободу и на муки выбора, ведь нет никакой опоры в виде тех или иных моральных ценностей. Человек изображен как вполне свободное существо в творчестве Валерьяна Пидмогильного, поскольку его жизнь, по словам автора, не подчиняется Богу и каждый из нас в одиночестве вынужден нести бремя собственного существования. В текстах также освещены противоположные мнения относительно вечных вопросов, которые тревожат человека. Рассмотрение писателем разных позиций без осуждения или морализаторства свидетельствует о том, что человек в творчестве Пидмогильного не следует определенным нравственным нормам, а любой его выбор является не хорошим или плохим, а только созданием своего проекта.

Ключевые слова: бытие, сущность, свобода, ответственность, выбор, Бог.

Summary

Parambul I. V. Freedom as the basis of the human existence in the literary works of Valerian Pidmohylny. – Article.

The article deals with questions of freedom and human existence in the works of J.-P. Sartre and V. Pidmohylny. Following the positions of the French philosopher, the existence human precedes the essence – hence, everyone is free, and the life of any person is subordinated not to any higher power or fatum, but only to that person. Everyone creates his own project. Accordingly, a person is doomed to freedom and to the agony of choosing, since this person does not have any support in the form of certain moral values. It is analyzed that in the Pidmohilny's works a human being is depicted as a creature that is completely free, because his or her life, according to the author, is not a God's subject, and each of us is forced to bear the burden of our existence. The texts also cover controversial thoughts about perpetual issues that alarm a person. the fact that the author consider different positions without condemnation or moralization shows that a human being in the Pidmogilny's work does not follow any moral values, and any choice is not good or bad, but only the creation of his or her project.

Key words: being, essence, freedom, responsibility, choice, God.